

geçiren Râbih tarafından bölgeye vali tayin edilen Muhammed es-Senûsî, İslâmiyet'in yerliler arasında yayılması için gayret gösterdi. Fransız işgali öncesinde İslâmiyet, Orta Afrika'nın bütün bölgelerinde yayılmış bulunuyordu.

Fransız sömürgeciliği döneminde Katolik ve Protestan misyonerlerin yoğun bir faaliyet alanı olan Orta Afrika, 1950'li yıllarda bütün Sahraaltı Afrika'sında görülen İslâmî uyanıştan etkilendi. Yerliler arasında İslâmiyet'in yayılışı hızlandığı gibi hıristiyanlardan da İslâm dinine girenler oluyordu. Bu gelişme kilise çevrelerini harekete geçirdi ve yönetimin desteğiyle bazı tedbirler alındı. Günümüzde ülkede hıristiyanların bayramları resmî tatil kabul edilirken müslümanların ramazan ve kurban bayramıyla mevlid kandilinin resmî tatil yapılması yönündeki talepleri yönetim tarafından reddedilmiştir.

1979'da Libya'nın başlattığı Orta Afrika'daki müslümanlara destek kampanyasına daha sonra Suudi Arabistan, Küveyt, Sudan, Mısır, Fas ve İran da katılmış, Orta Afrika Cumhuriyeti 1997 yılında İslâm Konferansı Teşkilâtı'na gözlemci üye olarak kabul edilmiştir. İslâmiyet kısmen yerliler arasında da yayılmıştır. Tamamına yakını Mâlîkî mezhebine bağlı olan Orta Afrika müslümanları arasında Ticâniyye ve Mürîdiyye tarikatları oldukça yaygındır. Nüfusun % 15'ini teşkil eden müslümanlar günümüzde siyaset ve askerlik mesleğinden büyük ölçüde uzak tutulmaktadır. Birkaç önemsiz bakanlık hariç yönetim hıristiyanların elindedir. Bununla birlikte müslümanlar özellikle elmas ve altın ticaretinde olmak üzere ticarî hayat, tarım ve hayvancılık alanında önemli bir yere sahiptir.

Orta Afrika müslümanlarının kurduğu teşkilâtların başında Orta Afrika Müslüman Görevlileri Cemiyeti (ACCM) ve Orta Afrika Müslümanları Birliği (UMCA) gelmektedir. Bu kuruluşlar dinî hizmetlerde çalışacak elemanları yetiştirme, müslümanların kültür seviyesini yükseltecek ilmi ve dinî toplantılar tertiplemenin yanı sıra müslümanların sosyoekonomik yönden kalkınması için de faaliyet göstermektedir. Okuma yazma oranının % 60 civarında olduğu, tek bir üniversitenin bulunduğu ülkede müslüman çocukları en fazla liseyi okuma imkânına sahiptir.

BİBLİYOGRAFYA :

E. Gentil, *La chute de l'Empire de Rabah*, Paris 1902, s. 24, 56-57, 61, 72-88, 257-259; E. Sik, *The History of Black Africa*, Budapest 1974, IV, 251-256; J. M. Cuoq, *Les Musulmans en Af-*

rique, Paris 1975, s. 316-318; J. Ki-Zerbo, *Histoire de l'Afrique noire*, Paris 1978, s. 322, 523; Abdurrahman Ömer el-Mâhî, *Teşâd mine'l-isti-mâr hatte'l-istiklâl: (1894-1960)*, Kahire 1982, s. 17-19; J. Jolly, *Histoire du continent africain*, Paris 1989, II, 15-16, 41-42; P. Kalck, "Bartélemy Boganda: Tribun et visionnaire de l'Afrique centrale", *Les Africains* (ed. Jh. A. Julien v.dğr.), Paris 1990, III, 107-137; R. Nzabakomada-Yakoma, "Karnou prophète de l'indépendance en Afrique centrale", *a.e.*, IV, 231-257; Henri Moniot, "Râbih : émir d'un empire mobile aux confins soudanais", *a.e.*, IV, 289-309; E. M'Bokolo, *Afrique Noire: Histoire et Civilisations*, Paris 1992, II, 259, 315, 389; Muhammad Z. Yakan, *Almanac of African Peoples and Nations*, New Brunswick 1999, s. 41-42, 208; "Mohammed es Senoussi", *L'Afrique française-Bulletin mensuel du comité de l'Afrique française et du Comité du Maroc*, 21 année, sy. 9, Paris 1911, s. 93-95; Maurice Cortier, "Les Turcs en Afrique Centrale", *a.e.*, s. 320-328; Grech, "Etude sur le Dar Kouti au temps de Snoussi", *Bulletin de la Société des Recherches Congolaises*, 3ème année, sy. 4, Brazaaville 1924, s. 19-54; Ahmet Kavas, "Afrika'nın Sömürgeleştirilmesi Öncesinde Rabih b. Fazlullah'ın Kurduğu Son Biladu's-Sudan Devleti ve Fransa'yla Mücadelesi", *Osm.Ar.*, sy. 20 (2000), s. 9-35.

 AHMET KAVAS

ORTA AKSAK

Dokuz zamanlı aksak usulüyle bestelenmiş bir eserin icra sırasında hangi hızda olması gerektiğini bildiren bir hareket tabiri.

Dörtlük mertebedeki aksak usulüne "ağır aksak" adı verilir. Özellikle sözlü eserlerde besteleme tekniği de farklı olan bu usulle bestelenmiş eserler ağır bir hareketle icra edilir. Aksak usulünün sekizlik mertebesiyle bestelenen eserlerde ise eserin hareketiyle ilgili olarak 8'lik, 16'lık, 32'lik gibi hız belirten mertebe farkının 9/8, 9/16, 9/32 şeklinde belirtilmesi gerekirken diğer bazı usullerde de olduğu gibi bunlar kullanılmamış, bunun yerine "aksak", "orta aksak", "yürük aksak" gibi tabirler tercih edilmiştir. Bu uygulamanın "metronom" kullanılmadığı devirlerde aksak usulündeki bir eseri 16'lık veya 32'lik mertebede yazmanın getirebileceği desifre ve icra güçlüğüne bertaraf etme düşüncesinden kaynaklandığı açıktır. Bunda Türk mûsikisinde notanın gecikerek kullanılmış olmasının da rolü olduğu düşünülebilir.

Diğer usullerin bazılarında da olduğu gibi bir eserin usulünün hareketini mertebe ve metronomla tesbit edip belirtmek en doğru bir davranış olmasına rağmen eskiden bunun yerine usulün başına "ağır, orta, yürük" gibi sıfatların kullanılması yuvarakta açıklanan sebeplerle tercih edilmiş

ve hatta bazan "az ağır, biraz yürük, çok yürük" gibi daha ayrıntılı tabirler de kullanılmıştır. Bu duruma göre orta aksak tabiri aksak usulünün ağır hareketiyle yürük hareketi arasında yer alan bir hareketi ifade etmektedir. Ancak herkesin ritim, ağırlık, yürüklük anlayışı farklı olabileceğine göre bu ifade bilimsel bir tabir olmaktan uzaktır. Bununla birlikte genel olarak aksak usulüyle bestelenip özel bir ağırlık veya yürüklük gerektirmeyen eserlerin büyük çoğunluğu için orta aksak tabiri kullanılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Subhi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1935, II, 38-42; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 38; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 42, 213-214; İsmail Hakkı Özkan, *Türk Mûsikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleri*, İstanbul 2006, s. 639.

 İSMAİL HAKKI ÖZKAN

ORTA CAMİ

İstanbul Fatih'te esaslı XVI. yüzyıla ait olup XX. yüzyılın başlarında yeniden inşa edilen cami.

İskenderpaşa semtinde yer alan bugünkü yapı kapısı üzerindeki kitâbeye göre 1331 (1913) yılında yaptırılmıştır. Esası Etmeydanı'nda Yeni Odalar adıyla bilinen yeniçeri odalarının ortasında inşa edildiğinden bu adı alan mâbed Câmî-i Miyâne, Etmeydanı Camii, Ahmediye Camii gibi isimlerle de anılmaktadır. 1527 yılına tarihlenen ilk şekli Sadrazam Makbul (Maktul) İbrâhim Paşa tarafından yaptırılmıştır. Orta Cami ile Etmeydanı'nda kasap ve aşçıların ibadetleri için inşa edilen Etmeydanı Mescidi birbiriyle karıştırılmıştır. Mâbedin önceleri mescidken Kanûnî Sultan Süleyman döneminde camiye dönüştürüldüğünü öne süren araştırmacılar yanında (*DBİst.A*, VII, 467) pek çok müellif iki yapıyı ayrı ayrı ele almış ve yeniçerilerin asıl ibadet mekânının Orta Cami olduğu görüşünde birleşmiştir (Ayvansarayî, I, 36; Ögel, s. 68; *DİA*, XI, 497). II. Osman'ın tahttan indirilmesi sırasında gelişen olaylarda Yeniçeriler daha iyi koruyabilmek için I. Mustafa'yı ve daha sonra II. Osman'ı Orta Cami'ye getirmiştir. Evliya Çelebi'den yüksek fakat kubbeli olmadığı öğrenilen bu ilke yapının mimarı hakkında bilgi yoktur. Semti harap eden 1918 yangınından kurtulmuş olması zor görünmekle birlikte birinci ulusal mimarlık döneminde inşa edilmiş olan bugünkü yapının üslûbu itibarıyla Mimar